

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
Євченко Романа Ігоровича
**«Інституціоналізація лобізму в процесах врегулювання політичних
конфліктів»**

представлену на здобуття наукового ступеня
доктора філософії в галузі знань
05 соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 052 – Політологія

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена зростаючими темпами та інтенсивністю впливу зацікавлених груп та великих корпорацій на політичний процес й формат сучасних соціально-політичної комунікацій. В таких умовах важливо розуміти не тільки механізми та наслідки лобістської діяльності, але і форми контролю та стандартизації.

На тлі збереження дискусії щодо сутності та функцій лобізму, важливим є визначення його ролі у формуванні демократичних процесів. Вивчення досвіду країн у цій сфері може сприяти адаптації найкращих практик у вітчизняну правову та політичну систему.

Широкий та інтенсивний процес інституціоналізації та професіоналізації лобізму в світі спрямований на створення прозорих та ефективних механізмів для врахування інтересів різних груп у процесі прийняття політичних рішень. Все це є важливим етапом у формуванні демократичних політичних просторів та ефективним способом запобігання політичних конфліктів.

Крім того, у контексті реформ та євроінтеграційних процесів в Україні, питання регулювання лобізму, уникнення корупційних схем в представництві інтересів та демократичного контролю з метою сприяння громадському лобізму, набуває особливої практичної значущості.

Незважаючи на тривалий інтерес до лобізму в західній науці, в Україні ця проблема залишається недостатньо вивченою. Це створює потребу в проведенні комплексного дослідження, яке б охоплювало як теоретичні

аспекти, так і практичні виклики лобістської діяльності у контексті українських реалій.

Мета роботи сформульована автором як «виявлення сутності процесу інституціоналізації лобізму як конвенційної системи практик представництва груп інтересів та врегулювання політичних конфліктів». Реалізація мети виконується поступово шляхом вирішення низки актуальних завдань, серед яких такі: *аналіз наслідків процесу інституалізації лобізму з точки зору встановлення егалітаризму, ефективності практик реалізації інтересу груп, ліквідації корупції; розгляд трансформації методологічних підходів щодо дослідження лобізму та лобіювання в контексті розвитку політичного дискурсу та застосування аксіологічної парадигми; визначення змін логіки інтерпретації процесу лобіювання, що обумовила визнання феномену «лобізму» та його потенціалу в умовах демократичного транзиту та інституційної кризи; дослідження ефективності традиційних та новітніх практик регулювання лобізму; оцінка потенціалу лобізму як механізму демократичного представництва та контролю; дослідження причини розгортання функцій лобізму та наслідки його професіоналізації. Визначення ролі держави у впровадженні стандартів інституціоналізації лобізму; розгляд ефективності практик політико-правового регулювання лобізму в контексті інституційного та неоінституційного підходів; обґрунтування стратегічних пріоритетів становлення інституту лобізму в Україні в умовах євроінтеграції та інші.*

Наукова новизна отриманих результатів представлена у «Вступі». Автором уперше встановлено діалектичний зв'язок між процесами демократичного транзиту, інституційної кризи та розширенням функцій лобізму, які детерміновані практиками «раціональної дії груп».

Важливим пунктом новизни є встановлення процесу реконцептуалізації ролі держави в процесі закріплення та регулювання лобістських практик. Так, визначається що державний інтерес до лобістських практик проявляється в

амбівалентній поведінці: з одного боку, заперечуються нерегламентовані практики лобіювання як тіньові та корупційної та, з іншого, надається *«підтримка процесу інституціоналізації лобізму з метою використання його медіативного демократичного потенціалу, практичного досвіду впорядкування плюралізму, який дозволяє підвищити адаптивність політичної системи»*.

Автором визначені зміни в інтерпретації лобізму в умовах інституціональних трансформацій. *«Якщо первісні практики інституціоналізації лобізму передбачали створення структур лобіювання з метою ефективної взаємодії з інститутами держави, то неоінституційні практики передбачають інкорпорацію лобістських структур в формалізовану систему публічних інститутів влади та управління»*.

Важливим доробком роботи є аналіз процесу політичного визнання суспільної цінності лобізму як медіативної практики вирішення конфліктів, що призвело за визначенням автора *«до трансформації сприйняття лобістської діяльності від низькорепутаційної до високопрофесійної, де поняття «лобізм» отримало нову змістовну якість через інтерпретацію його як «інструменту інституціоналізації конфлікту груп», «форми публічних відносин», «засобу боротьби з корупцією», «форми комунікації з громадськістю», «технології управління»*.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження має широкі перспективи застосування і полягає, передусім, у можливості їх застосування в практичній роботі державних органів, місцевих органів самоврядування та неурядових структур для дослідницьких, освітніх та прикладних цілей.

Результати дослідження можуть бути корисними для державних органів, місцевого самоврядування, а також неурядових організацій з метою підвищення ефективності політичного процесу. Їхнє впровадження може допомогти політичним акторам у розробці збалансованих і дієвих стратегій

для вирішення конфліктів, а також сприяти прозорості та відкритості політичних процесів.

В освітній сфері ці результати можна інтегрувати в навчальні програми з політології, соціології, права та державного управління. Це дослідження робить значний внесок у розвиток політичної науки та може слугувати основою для подальших наукових досліджень у цій галузі.

Репрезентативність результатів дослідження базується на широкій джерельній базі ґрунтовних науково-аналітичних досліджень міжнародних експертів та вітчизняних фахівців у сфері політичних наук, соціології, права та публічного адміністрування, які зосереджуються на вивченні механізмів функціонування лобізму в різних політичних системах. Застосування інституційного підходу в поєднанні з структурно-функціональним аналізом дозволяє виявити основні тенденції та виклики, що супроводжують процеси інституціоналізації лобістської діяльності.

Методологічна основа дослідження ґрунтується на системному підході, який передбачає поєднання загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Ключовими методами аналізу в дисертації є структурно-функціональний та інституційний, які дозволяють розглядати явище лобізму та процес лобіювання в системі забезпечення стабільності та збалансованого розвитку політичного процесу.

Сукупність доцільно використаних теоретико-методологічних інструментів надали можливість дисертанту ґрунтовно аргументувати основні положення та висновки стосовно: «практичних аспектів реалізації цивілізованого лобізму», «лобізму як форми політичної діяльності та соціальної практики».

Відповідність дисертаційного дослідження профілю спеціалізованої ради. За змістом дисертаційна робота Євченко Романа Ігоровича «Інституціоналізація лобізму в процесах врегулювання політичних

конфліктів», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії, повністю відповідає спеціальності 052 Політологія.

Аналіз змісту дисертації. Дисертація складається з вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 297 сторінок, в тому числі основний текст – 211 сторінок. Список використаних джерел налічує 622 найменувань. Додатки займають 15 сторінок.

У вступі наведені дані про актуальність дослідження, визначений зв'язок роботи із науковими програмами, темами, представлена мета та завдання дослідження, визначена наукова новизна одержаних результатів та їх практична значимість, наведені відомості про апробацію результатів дисертації та публікації автора.

У першому розділі *«Лобізм в політичних процесах: теоретико-методологічні засади дослідження»* здійснено теоретичну концептуалізацію та інтерпретацію лобізму в контексті політичної науки. Досліджено основні підходи до вивчення політичного лобізму, його роль у стабілізації політичної системи та вплив на політичні процеси. Також обґрунтовано методологічні основи дослідження, що дозволяють оцінити ефективність лобістських практик як інструменту демократичного представництва.

Другий розділ *«Лобізм та лобіювання в контексті демократичного транзиту: феноменологія, стандартизація та регулятивні практики»* присвячено аналізу лобізму як макрополітичного явища, яке еволюціонує в умовах демократичного транзиту. Увага зосереджена на феноменологічних аспектах лобізму та становленні стандартів і практик його регулювання в контексті конфліктів демократичного представництва. Розглянуто механізми стандартизації лобістських практик, які сприяють врегулюванню політичних конфліктів.

Третій розділ *«Інституціоналізація лобізму в процесах врегулювання політичних конфліктів»* зосереджений на аналізі регуляторних режимів

лобістських практик у різних політичних системах, зокрема у країнах Вестмінстерської системи та в Європейській моделі. Показано, як інституціоналізація лобізму сприяє врегулюванню політичних конфліктів через створення регулятивних рамок. Розділ розкриває відмінності між високонадійними і менш надійними моделями регулювання лобіювання. Висновки до розділу акцентують на значенні інституціоналізації лобізму для стабільності політичних процесів.

У «Висновках» викладено здобуті у дисертації найбільш важливі наукові та практичні результати.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових та фахових виданнях. Результати роботи автора мають достатній рівень висвітлення в 10 наукових публікаціях, 4 з яких надруковані у фахових наукових виданнях України із політичних наук категорії «Б».

Питання та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи дисертацію Євченко Романа Ігоровича «Інституціоналізація лобізму в процесах врегулювання політичних конфліктів», слід зауважити на наступному хоча теоретична та емпірична частини роботи є добре структурованими та надають можливість автору робити глибокий порівняльний аналіз різних політико-правових практик та моделей регламентації, на наш погляд практика лобіювання в Україні є недостатньо розгорнутою, хоча автор і приділяє їй увагу у третьому розділі. Бажано було би мати більш докладне дослідження конкретних випадків лобістської діяльності саме в Україні.

В якості питання до здобувача саме під час захисту, було би бажано почути авторське розуміння різниці понять «групи інтересу» та «групи тиску». Автор використовує ці поняття як операційні та змістовні концепти без власного пояснення.

Висновок. Зазначені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від роботи, не зменшує її наукової новизни та практичного значення.

Висновок. Зазначені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від роботи, не зменшує її наукової новизни та практичного значення.

Ця дисертація є вагомим внеском у дослідження лобізму та політичної науки в цілому, а її результати можуть бути корисними для практиків, що займаються регулюванням та контролем лобістської діяльності, а також для дослідників, які цікавляться питаннями демократичного представництва та врегулювання конфліктів інтересів у політиці.

Вважаю, що дисертації Євченко Романа Ігоровича «Інституціоналізація лобізму в процесах врегулювання політичних конфліктів» є самостійної на завершенню наукової працею, яка містить низку нових та актуальних результатів, що свідчить про її важливе значення для політичної науки. Дисертації повністю відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.1.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року, а її автор Євченко Р.І. заслуговує присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія.

Рецензент:

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри політичних наук і права

Державного закладу «Південноукраїнський

Національний педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського

